

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА ТА ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

П.І. Салій

старший викладач

ВНЗ «Національна академія управління»

Постановка проблеми. Проблема об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла та іншого володіння особи має важливе значення для теорії кримінального права та кваліфікації досліджуваного діяння. Це робить її достатньо актуальною в сучасний період боротьби зі злочинами проти політичних та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на недоторканність житла та іншого володіння особи. Невирішеність багатьох питань, що стосуються об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 162 КК України, вимагає розгляду деяких загальних положень цього елементу складу злочину, без чого неможливе з'ясування цього діяння по суті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла присвятили свої роботи Г.В. Авдеев, П.П. Андрушко, В.Є. Гулієв, О.О. Дудоров, О.М. Костенко, С.Я. Лихова, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, А.А. Музика, В.О. Навроцький, Ф.М. Рудинський, Г.Ю. Рунов П.І. Тюрін, М.І. Хавронюк та інші вітчизняні і російські дослідники. Але більшість наукових праць стосуються всієї проблеми, а не об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 162 КК України.

Мета статті полягає у з'ясуванні об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла та іншого володіння особи.

Основні результати дослідження. Під об'єктивною стороною складу злочину в науці кримінального права розуміють сукупність встановлених кримінальним законом ознак, які характеризують зовнішній процес злочинного посягання [1, с. 135].

До зовнішнього прояву діяння відносяться обов'язкові ознаки, які впливають на кваліфікацію злочину. Це:

- злочинне (суспільно небезпечне) діяння;
- злочинні (суспільно небезпечні) наслідки.

Причинний зв'язок між злочинним діянням і злочинними наслідками, які настали.

До факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину відносяться: способи, місце, час, знаряддя та засоби, обстановка вчинення злочинного діяння [2, с. 133].

Зовнішні ознаки (рисни) цього діяння знаходять своє відображення в законі. Адже з усіх структурних елементів складу злочину саме найбільше інформації, яка потрібна для кваліфікації діяння як злочину, містить об'єктивна

сторона. Тому чіткий опис ознак об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину є важливою запорукою дотримання законності в правозастосовчій практиці правоохоронних органів та судів, оскільки притягнення особи до кримінальної відповідальності нероздільно пов'язане з встановленням в її поведінці конкретного суспільно небезпечного діяння, про яке йдеться в ст. 162 «Порушення недоторканності житла» КК України [3, с. 57].

Дослідження вітчизняної та зарубіжної кримінально-правової літератури свідчить про те, що питанню об'єктивної сторони складу злочину як загальнотеоретичній і практичній проблемі присвячена значна кількість праць [4, с. 81; 5, с. 106-141; 6, с. 5; 7, с. 128-143; 8, с. 189-211; 9, с. 3-268; 10, с. 313-343; 11, с. 357-383; 12, с. 1-343; 13, с. 131-138; 14, с. 69-83; 15, с. 265-372; 16, с. 12-563] та інші. Це в значній мірі полегшує наше завдання, оскільки загальнотеоретичні питання, які стосуються зовнішнього прояву діяння є достатньо і глибоко дослідженими і розробленими. Вважаємо лише за доцільне уточнити складові об'єктивної сторони складу злочину в контексті загальнотеоретичних підходів. Згідно точки зору В.К. Матвійчика, до об'єктивної сторони складу злочину відносяться крім діяння (дія чи бездіяльність), необхідний причинний зв'язку між злочинним діянням і злочинними наслідками, місце, час знаряддя, спосіб, обстановка вчинення злочину, а також джерело вчинення злочину [17, с. 213-214].

Зовнішня сторона злочину, передбаченого ст. 162 КК України, як свідчить вивчення наукової літератури, на сьогодні не знайшла свого достатнього дослідження, вона надто складна, багатоаспектна, має істотні дискусійні в юридичному аспекті моменти, які так чи інакше впливають на законотворчу і правозастосовчу практику та теорію кримінального права. Розглянемо точки зору вітчизняних та зарубіжних дослідників стосовно об'єктивності сторони цього складу злочину. Так, Селецький С.І. вважає, що об'єктивна сторона цього складу злочину може бути виражена у незаконному проникненні в житло чи інше володіння особи, незаконному проведенні в них огляду чи обшуку, незаконному виселенні чи інших діях, що порушують недоторканність житла. Під незаконним проникненням в житло, на його думку, слід розуміти вторгнення сторонніх осіб без добровільної згоди власника та проведення обшуку особами, які мають на це право лише за певних умов, передбачених КПК України всупереч положенням цих норм. Незаконним виселенням цей автор вважає виселення з житла без рішення суду, яке вступило в законну силу [18, с. 73-74]. Цієї ж точки зору дотримується І.О. Зінченко. Крім того, цей науковець зазначає, що якщо згода на проникнення до житла сторонніх осіб була отримана в результаті насильства або погроз, то виключається і правомірність проникнення [19, с. 109-110]. В.О. Кузнецов, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський, вказуючи на цю ж складову об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла, вказують також на такі дії, як самовільне вселення до чужого житла, тимчасове використання житла без згоди його власника, незаконне проведення виїмки [20, с. 132-133]. На всі вищевказані дії, передбачені об'єктивною стороною складу цього злочину вказує А.П. Бабій [21, с. 70-71]. М.І. Мельник, дотримуючись аналогічної точки зору, зазначає, що в усіх

випадках способом вчинення злочину є незаконне проникнення в житло чи інше володіння особи. Крім того, автор не обмежує поняття «інші дії, що порушують недоторканність житла громадян» самовільним вселенням до чужого житла, тимчасового використання житла без згоди його власника та незаконне проведення виїмки. Він підкреслює, що склад досліджуваного злочину можуть утворювати будь-які дії, які полягають у неправомірному проникненні у житло чи інше володіння громадянина [22, с. 131-132]. Матишевський П.С. зазначає, що всі ті дії, які складають об'єктивну сторону злочину порушення недоторканності житла, які вказані всіма вищезазначеними дослідниками [23, с. 301]. Серед підручників з кримінального права та науково-практичних коментарів до КК України, на нашу думку, елементи об'єктивної сторони цього складу злочину досить ґрунтовно проаналізував П.П. Андрушко. Як і інші дослідники, автор вказує чотири дії, визначені як альтернативні у диспозиції ч. 1 ст. 162:

- а) незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи;
- б) незаконне проведення в них обшуку чи огляду;
- в) незаконне виселення особи з житла чи іншого її володіння;
- г) інші дії, що порушують недоторканність житла [24, с. 480-482].

Отже, можемо зробити висновок, що суспільно небезпечне діяння порушення недоторканності житла та іншого володіння особи дослідники цієї проблеми вважають як дію суб'єкта злочину.

Коротко зупинимось на структурних складових об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 162 КК України, незаконне проникнення до житла чи іншого володіння особи. На думку П.П. Андрушка, це будь-яке вторгнення до них проти волі особи чи нехтування нею [24, с. 480-482].

Вважаємо за необхідне зупинитись на термінологічному моменті.

Майже всі автори першою складовою об'єктивної сторони злочину порушення недоторканності житла та іншого володіння особи, називаючи проникнення до них, не розкривають зміст цього терміну. Всі інші складові об'єктивної сторони цього злочину, зрозуміло, можуть здійснюватись через проникнення.

П.П. Андрушко під незаконним проникненням має на увазі будь-яке вторгнення в житло чи до іншого володіння особи всупереч чи з ігноруванням волі особи (таємне, відкрите, обманне) [24, с. 480-482], М.І. Мельник – будь-яке вторгнення у житло (інше володіння), здійснене всупереч волі законного володільця, за відсутності визначених законом підстав чи в порушенні встановленого законом порядку [22, с. 131]. Тобто, автори ототожнюють поняття «проникнення» і «вторгнення». Щоб внести ясність у це питання, звернемось до Словника української мови, який під *проникненням* розуміє – дію за значенням проникнути, проникти. «Проникнути, проникти – удаючись до хитрощів, обману і таке інше – таємно пробиратись, прокрадатись куди-небудь» [25, с. 241]. Під терміном «вторгнення» розуміється дія за значенням вторгнутись (вторгались):

- а) те саме, що видиратись, вторгались;
- б) вриватись.

Під терміном «*вдиратись*» слід розуміти «входити, вбігати, в'їжджати куди-небудь, пробиваючись силою через певну перепону, перешкоду. Відтінок: входити, вбігати куди-небудь, навально без попередження і дозволу, здіймаючи шум» [26, с. 776].

Тому, на нашу думку, першу складову об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи доцільно сформулювати як: *незаконне проникнення або вторгнення до житла чи іншого володіння особи таємно, відкрито або шляхом обману*.

П.П. Андрушко незаконним проникненням до володіння особи вважає і вторгнення в повітряний простір над земельними ділянками, що знаходяться у володінні особи на літальних апаратах або за допомогою технічних пристроїв, здійснення з них огляду предметів, що там знаходяться [24, с. 481]. Ця думка відповідала положенню Постанови Пленуму Верховного Суду СРСР (26.04.1984 р., №2 зі змінами, внесеними Постановою Пленуму) 21.06.1986 р., №8): проникнення є таємним або відкритим вторгненням в приміщення чи інше сховище або житло. Це може чинитись через подолання опору чи перешкод так і без цього і може здійснюватись за допомогою спеціальних пристроїв [27, с. 481].

Незаконний огляд, на думку М.І. Мельника, це проведення такої слідчої дії, як огляд житла чи іншого володіння особи з порушенням вимог щодо його проведення або з порушенням порядку його проведення, передбаченого ст.ст. 233-237 КПК України [22, с. 132-133].

Незаконний обшук, на думку автора, має місце тоді, коли він:

- а) проведений особою, яка не мала на це права;
- б) проведений службовою особою, яка мала на це права, але за відсутності підстав для нього або з порушенням порядку його проведення, передбаченого ст.ст. 234-236 КПК України [22, с. 130-132].

Ст. 283 КПК України передбачений випадок, коли слідчий, прокурор до постановлення ухвали слідчого судді мають право увійти до житла чи іншого володіння особи лише у випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, що утворює склад злочину [28, с. 130].

Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2004 р. (п.4 ч.1 ст. 6) передбачено, що в Указі Президента України про введення надзвичайного стану вказується перелік та межі надзвичайних заходів і вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежені із зазначенням строку цих обмежень. Пунктом 2 ч. 2 ст. 18 Закону передбачено можливість проведення таких дій як перевірка документів у громадян, а при необхідності – проведення особистого огляду, огляду транспортних засобів, речей, багажу, вантажів, службових приміщень та житла громадян [29, с. 368].

Слід погодитись з позицією С.Я. Лихової [30, с. 287], що дозвіл (згода) на проникнення в житло чи інше володіння особи (коли не має законних підстав для такого проникнення без згоди) має надаватись лише законним володільцем житла. Крім того І.І. Присяжнюк зазначає, що до законних володіль-

ців можуть належати повнолітні і дієздатні особи. У разі, якщо їх кілька, потрібна згода всіх [31, с. 119]. Дуже слушною, на наш погляд, є думка дослідниці В.Ю. Малахової, яка підкреслює, що для проникнення до житла необхідно ясно видима згода всіх дієздатних осіб, які в цьому жили законно проживають [32, с. 15].

Інші дії, які порушують недоторканність житла чи іншого володіння особи. Під ними дослідники розуміють такі:

На думку П.П. Андрушка, це:

- незаконне виселення особи з житла чи іншого її володіння;
- незаконне вселення до житла;
- незаконне тимчасове користування ним;
- незаконне проведення виїмки [24, с. 482].

Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко до них відносять ще «самовільне вселення» [33, с. 132].

П.С. Матишевський окремо вказує на незаконну ночівлю [23, с. 301]. М.І. Мельник не обмежує незаконні дії вищевказаними, а підкреслює, що «інші дії» — це будь-які дії, що полягають у неправомірному проникненні у житло чи інше володіння [22, с. 362].

Коротко зупинимось на деяких з них.

В умовах трансформації пострадянських суспільних систем республік колишнього СРСР в силу різних об'єктивних та суб'єктивних причин певна кількість мешканців стали особами без певного місця проживання, безхатченками. Відчутною соціальною проблемою стало самовільне вселення вищевказаних осіб в дачні будинки, на земельні ділянки та садові товариства громадян. Проблемі незаконного проживання на цих об'єктах, вчинення з них крадіжок, спричинення пожеж присвячене дисертаційне дослідження російського автора Г.В. Авдєєва [34, с. 69-72].

Незаконне виселення особи з житла.

Згідно ст. 47 Конституції України ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду [35, с. 10].

Нині діючим Житловим кодексом України від 30.06.1983 № 5464-X у ст. 109 передбачає такі види виселення:

- із наданням іншого упорядкованого житлового приміщення;
- з наданням іншого жилого приміщення;
- без надання жилого приміщення [36, с. 16].

Діюче законодавство України (цивільне, житлове, про виконавче провадження) визначає підстави та порядок виселення. Такий захід є крайнім, про що йшла мова в конституційній нормі.

Виселення в адміністративному порядку із санкції прокурора осіб, які самовільно зайняли житло або проживають у будинках, яким загрожує обвал, суперечить цій нормі.

Отже, незаконне виселення — це виселення з житлового приміщення за відсутності законних підстав, чи з порушенням встановленої законом процедури. Зрозуміло, що предметом злочину порушення недоторканності житла в

даному випадку інше володіння особи не є, оскільки мова йде лише про житло – приміщення, що придатне до проживання і в якому особа мешкає.

До інших дій, які порушують недоторканність та іншого володіння особи всі автори, які аналізують склад цього злочину, відносять незаконне проведене виймки. Ця слідча дія була встановлена ст. 178 КПК України 1961 р. У новому КПК України така слідча дія відсутня. Натомість у гл. XXI «Негласні слідчі (розшукові) дії, § 3 «Інші види негласних слідчих (розшукових) дій» є ст. 267 «Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи». Згідно цієї статті слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою:

– виявлення і фіксація слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;

– виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;

– виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;

– виявлення осіб, які розшукуються;

– встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи.

Таке обстеження проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої в порядку, передбаченому ст.ст. 246, 248, 249 КПК України [28, с. 148].

До «інших дій, що порушують недоторканність житла» дослідники також відносять:

а) незаконне виселення в житла;

б) незаконне використання житла;

в) незаконна відмова залишити житло.

Останнє порушення є пасивним, тобто має місце злочинна бездіяльність.

Отже, слід зазначити, що всі зазначені порушення недоторканності житла можуть здійснюватись:

а) правоохоронними органами, які проводять дізнання та досудове розслідування або виконують рішення судів про обернення стягнення на майно (в даному випадку житло та інше володіння особи) в порядку цивільно-правової відповідальності, а також рішення судів про виселення з житла на підставах, встановлених ст.ст. 109-117 Житлового кодексу УРСР [36, с. 215-216];

б) приватними особами, тобто особами, порушення, якими недоторканності житла або іншого володіння особи не пов'язане з їх службовою діяльністю, а вчинене ними з хуліганських мотивів чи з метою незаконного вселення або користування, або у зв'язку з відмовою залишити житло на вимогу законного володільця.

Іншими діями, якими може порушуватись недоторканність житла чи іншого володіння особи, є дії, пов'язані з несанкціонованим проникненням до них і які порушують законний порядок здійснення такого проникнення. Несанкціоноване проникнення в житло чи інше володіння особи, порядок його вчинення, передбачені Законом України «Про житлового комунальні послуги» (ст. 17) [37, с. 17].

До таких дій, пов'язаних з несанкціонованим доступом (без отримання згоди володільця житла та іншого володіння особи – споживача житлово-комунальних послуг) в житло чи інше володіння особи у невідкладних випадках, належать дії пов'язані з врятуванням життя людей та майна для проведення в них огляду та ліквідацію аварій.

Якщо споживач відсутній і при цьому немає можливості встановити зв'язок з ним з метою його не поінформування про необхідність негайного прибуття до приміщення він відмовляється допустити в займані ним приміщення представників виконавця/виробника і при цьому є об'єктивні підстави. У випадку, коли аварія, неполадки, які унеможливають надання житлово-комунальних послуг іншим споживачам, відбулися саме в цих приміщеннях, – доступ у приміщення відбуваються без отримання згоди споживача.

Порядок такого несанкціонованого доступу встановлено ст. 17 Закону [37, с. 17].

Згідно Кодексу цивільного захисту України під час гасіння пожеж працівники пожежної охорони мають право на безперешкодний доступ у всі жилі, виробничі та інші приміщення. Відповідальність за дотримання порядку доступу до житла чи іншого володіння особи під час гасіння пожежі покладається на керівника гасіння пожежі [38, с. 1864-1865].

Стаття 11 Закону України «Про виконавче провадження» встановлено порядок доступу державного виконавця до житла чи іншого володіння особи на земельні ділянки у процесі виконання вмотивованого рішення суду про оборнення стягнення на майно боржника [39, с. 200].

Згідно Кодексу цивільного захисту України працівники державних та комунальних рятувальних служб у випадку здійснення заходів щодо запобігання виконання і ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків мають право безперешкодного доступу на об'єкти і території з метою виконання робіт, пов'язаних з ліквідацією надзвичайних ситуацій [38, с. 1878-1880].

Деякі автори, зокрема К.Л. Акоев, критично ставляться до такого елементу об'єктивної сторони злочину порушення недоторканності житла, як «інші дії, що порушують недоторканність житла» [40, с. 110], аргументуючи таку позицію тим, що цей термін носить оцінюючий характер і зміст якого важко встановити правоохоронцям та судам.

На думку автора, «інші дії, що порушують недоторканність житла» охоплюються таким елементом об'єктивної сторони складу цього злочину як «незаконне проникнення» [40, с. 110]. Ми не погоджуємося з такою позицією. На нашу думку, навпаки, зміст норми дозволяє не обмежуватись вказаними в ч. 1 ст. 162 КК України діями, оскільки не можна виключати можливість появи нових дій, пов'язаних насамперед з технічним прогресом.

Інші (факультативні) ознаки об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла.

Розглянемо загальнотеоретичні підходи кримінально-правової науки до них.

Спосіб – це сукупність заходів і методів, які використовує суб'єкт злочину в процесі вчинення свого злочинного наміру [41, с. 94-95].

Засіб вчинення – це речі, за допомогою яких вчиняється злочин [41, с. 94-95].

Місце вчинення – це певна територія, де було почато і/або закінчено злочинне діяння і / або настали злочинні наслідки [41, с. 94-95].

Час вчинення – це певна частина року, місяця, тижня, доби або наявність соціальних подій, що можуть мати загальне часове значення [41, с. 94-95].

Обстановка вчинення – це певна сукупність зовнішніх обставин, які вказані в законі і додатково характеризують злочин [41, с. 94-95].

На нашу думку, вчинення злочину порушення недоторканності житла загальнонебезпечним способом є обтяжуючою кримінальну відповідальність обставиною. Крім того проникнення в житло чи інше володіння особи може бути відкрите, таємне чи вчинене обманним шляхом.

Використання засобу вчинення проникнення в житло чи інше володіння особи, наприклад, холодної чи вогнепальної зброї для погроз, яка знаходиться в незаконному володінні суб'єкта злочину створює склад іншого злочину, пов'язаного з незаконним придбанням, виготовленням і зберіганням холодної або вогнепальної зброї.

Час вчинення злочину також може створити обтяжуючу кримінальну відповідальність обставину у разі, якщо порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи вчинено в умовах надзвичайного стану, з використанням умов громадського або стихійного лиха.

Місце вчинення стосується предмета злочину.

Висновок. Вважаємо за доцільне запропонувати законодавцю внести такі зміни в зміст ст. 162КК України.

1. Елемент об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла «незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи» пропонуємо викласти в редакції: «незаконне проникнення чи вторгнення до житла чи іншого володіння особи».

2. Елемент об'єктивної сторони складу цього злочину «незаконне проведення в них огляду чи обшуку пропонуємо в редакції: «незаконне проведення в них огляду, обшуку, негласних слідчих (розшукових) дій».

3. Елемент об'єктивної сторони «інші дії, що порушують недоторканність житла громадян» пропонуємо викласти в редакції: «інші діяння, що порушують недоторканність житла чи іншого володіння особи».

4. В кримінально-правовій науці наявність суспільно-небезпечних наслідків злочину або їх відсутність розмежовує злочини на злочини з матеріальним та злочини з формальним складом. Стаття 162 КК України не пов'язує передбачені в її санкції покарання з настанням будь-яких суспільно-небезпечних наслідків. Отже, можна стверджувати, що злочин порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи є злочином з формальним складом. Тобто, для того, щоб встановити, що злочин є закінченим, необхідно з'ясувати, чи особа виконала всі зазначені в диспозиції статті дії незалежно від того, наступили суспільно шкідливі наслідки чи ні. А наслідки, в разі їх наявності, можуть полягати, наприклад, в моральній шкоді, завданій протиправним проникненням або вторгненням в житло чи інше володіння особи, витоком конфі-

денційної інформації про приватне та особисте життя проживаючих або перебуваючих у них осіб тощо. Завдання моральної шкоди може спричинити погіршення здоров'я, тобто наслідки, що є обставиною, яка обтяжує кримінальну відповідальність.

Відсутність суспільно небезпечних наслідків не усуває складу злочину порушення недоторканності житла. У формальному складі злочину причинний зв'язок між злочинним діянням і злочинним наслідком відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів юрид. вузів і фак. / За ред. П. С. Маги шевського, П.П. Андрушка, С.Д. Шапченка. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.
2. *Бажанов М.И.* Объективная сторона преступления / М.И. Бажанов // Уголовное право УССР. Часть Общая: Учебник / [Ю.В. Александров, А.М. Якуллов, М.И. Бажанов и др.]; под ред. В.В. Сташиса, А.М. Акулова. – К. : Выща школа, 1984. – С. 81-87.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04. 2001 року. – К. : Атака, 2001. – 160 с.
4. *Бурчак Ф.Г., Фесенко Е.В.* Объективная сторона преступления / Ф.Г. Бурчак, Е.В. Фесенко // Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Общая. / [отв. ред. А.Я. Светлов, В.В. Сташис]. – К. : Наукова думка, 1985. – 448 с.
5. *Гришаев П.И.* Объективная сторона преступления. / П.И. Гришаев // Советское уголовное право. Часть Общая. Учебное пособие. – М. : ВЮЗИ, 1961. – 147 с.
6. *Кудрявцев В.Н.* Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М. : Гос. изд-во юрид. лит., 1960. – 244 с.
7. *Коржанський М.Й.* Об'єктивна сторона злочину / М.Й. Коржанський // Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна: Курс лекцій / За ред. М.Й. Коржанський. – К. : Атака, 2001. – С. 189-211.
8. *Кудрявцев В.Н.* Правовое поведение: Норма и патология / В.Н. Кудрявцев. – М. : Наука, 1982. – 288 с.
9. *Малинин В.Б.* Причинная связь в уголовном праве / В.Б. Малинин. – СПб : Юридический центр Пресс, 2000. – 343 с.
10. *Наумов А.В.* Объективная сторона преступления / А.В. Наумов // Российское уголовное право: Курс лекций: В 3-х т. – Т.1: Общая часть. – 4-е изд. перераб. и доп. – М. : Волтерес клувер, 2007. – С. 313-343.
11. *Номоконов В.А.* Объективная сторона преступления / Номоконов В.А. // Полный курс уголовного права: В 5-ти т. / Под ред. А.И. Коробейникова. – т. 1: Преступление и наказание. – СПб : Юридический центр Пресс, 2008. – С. 357-383.
12. *Петин И.А.* Механизм преступного насилия / И.А. Петин. – СПб : Юриденский центр Пресс, 2004. – 343 с.
13. *Пионтковский А.А.* Объективная сторона состава преступления / Пионтковский А.А. // Курс советского уголовного права: Общая часть: В 6-ти т. / [редкол.: А.А. Пионтковский и др.]. – М. : Наука, 1970. – Т. 2. – С. 131-183.
14. *Семенцова И.А.* Объективная сторона преступления / И.А. Семенцова // Уголовное право: общее право: Общая часть. Серия «Сдаем экзамен». – Ростов н/Д. : Феникс, 2003. – С. 69-83.
15. *Таганцев Н.С.* Преступная деятельность / Н.С. Таганцев // Русское уголовное право: Лекции. Общая часть: В 2-х т. – М. : Наука, 1994. – Т. 1. – С. 265-372.

16. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть / Под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. – М. : Институт международного права и экономики им. Грибоедова, 2001. – 570 с.

17. *Матвійчук В.К.* Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища (кримінально-правове та кримінологічне дослідження): Монографія / В.К. Матвійчук. – К. : Азимут-Україна, 2005. – 464 с.

18. *Селецький С.І.* Кримінальне право України. Особлива частина: Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 504 с.

19. Кримінальне право України: Особлива частина: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін. / За ред. М.І. Бажанова, В.Я. Тація, В.В. Сташиса. – К. : Юрінком Інтер; Х. : Право, 2002. – 496 с.

20. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: Навчальний посібник / В.О. Кузнєцов, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський. – К. : Істина, 2005. – 380 с.

21. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / За заг. ред. Є.Л. Стрельцова. – Х. : Одиссей, 2009. – 496 с.

22. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 3-те вид., перероб. та допов. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2004. – 1056 с.

23. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 4-те вид., перероб. та допов. / Відп. ред. С.С. Яценко. – К. : А.С.К., 2006. – 848 с.

24. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: : У 2-х т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Алеута; КНПб; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.

25. Словник української мови. – Т. 8. – К. : Вид-во «Наукова думка», 1977. – С. 920.

26. Словник української мови. – Т. 1. – К. : Вид-во «Наукова думка», 1971. – С. 799.

27. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 26 апреля 1984 года № 2 «О некоторых вопросах, возникающих в судебной практике при применении Указов Президиума Верховного СССР от 26 апреля 1982 года» с изменениями, внесенными постановлением Пленума от 21 июня 1985 года №8 // Сборник постановлений Пленума Верховного Суда СССР 1924-1986 / ред В. И. Терещилова; сост.: Е.А. Смоленцев, Г.И. Бушуев, В.И. Замятин. – М. : Изд-во «Известия Советов народных депутатов», 1987. – 1059 с.

28. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України Законом № 4651-VI від 13.04.2012 р. станом на 1 січня 2013 року: Право, 2013. – 344 с.

29. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 р., №1599-III. Відомості Верховної Ради України, 2000 р., №21. – 162.

30. *Лихова С.Я.* Злочини у сфері реалізація громадянських та соціальних прав і свобод людини і громадянина. (Розділ V Особливої частини КК України): Монографія. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 573 с.

31. *Присяжнюк І.І.* Кримінальна відповідальність за порушення недоторканості житла або іншого володіння особи в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / І.І. Присяжнюк; Інститут держави і права імені В.М. Корецького. – К., 2010. – 232 с.

32. Малахова В.Ю. Уголовно-правовая охрана неприкосновенности жилища в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 120008 / В.Ю. Малахова; ; Моск. акад. МВД России. – М., 2001. – 161 с.

33. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В. Акименко та ін. – вид. 2-ге, перероб. та допов. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Климента. – К. : Атака, 2008. – 712 с.

34. Государственное учреждение Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России, Авдеев Г.В. Предупреждение краж, совершенных на дачных участках и в садовых товариществах: дис... канд.юрид.наук. – М., 2009 / (На правах рукописи). – 162 с.

35. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Офіційне видання. – Міністерство юстиції України. Українська правнича функція. – К., 1996. – 56 с.

36. Житловий кодекс України. Україна. Закони. Чинні кодекси і закони України / [уклад. Ю.П. Єлісєвєнко]. – К. : Махаон, 2003. – 976 с.

37. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України, 2004, №47. – Ст. 514

38. Кодекс цивільного захисту України. Закон України від 2 жовтня 2012 р. №5403-VI // Відомості Верховної ради України. – 2013, № 34-35. – Ст.458.

39. Про виконавче провадження: Закон України від 21 квітня 1999 р. № 606-XIX // Відомості Верховної Ради України, 1999, №24. – Ст. 207.

35. Про аварійно-рятувальні служби: Закон України від 24.12.1999 р., № 1281-XIV // Відомості Верховної Ради України, 2000, №4. – Ст. 25.

40. Акоев К.А. Неприкосновенность жилища как объект уголовно-правовой охрана / К.Л. Акоев // Проблемы уголовной политики и уголовного права: межвуз. сб. науч. тр. / МВД Российской Федерации; [отв. ред. А.В. Наумов]. – М., 1994. – С. 110.

41. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / Відп. редактор заслужений діяч науки і техніки України, Стрельцов Є.Л. – Х. : Одисей, 2010. – 328 с.

Салій П.І. Об'єктивна сторона складу злочину порушення недоторканності житла та іншого володіння особи

У статті розглядається питання об'єктивної сторони складу злочину порушення недоторканності житла. Проводиться аналіз об'єктивної сторони складу цього злочину, передбаченого ст. 162 КК України, пропонується внести зміни в текст цієї статті.

Ключові слова: склад злочину, володіння особи, недоторканність житла, об'єктивна сторона.

Салій П.И. Объективная сторона преступления нарушение неприкосновенности жилища и иного владения лиц

В статье рассматривается вопрос объективной стороны состава преступления нарушение неприкосновенности жилища. Проводится анализ объективной стороны состава этого преступления, предусмотренного ст. 162 УК Украины, предлагается внести изменения в текст этой статьи.

Ключевые слова: состав преступления, владение лица, неприкосновенность жилища, объективная сторона.

Salij PI The objective of the offense of trespassing and other possessions of persons

The article discusses the objective side of the crime of trespassing. The analysis of the objective side of the crime under Art. 162 of the Criminal Code, it is proposed to amend the text of the article.

Keywords: *the offense, possession of a person, inviolability of the home, the objective side.*

Стаття надійшла до редакції 05.09.2013.